แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของเกาะหมาก จังหวัดตราด

สุเมธ จันทร์สุทนพจน์[1]* เสรี วงษ์มณฑา[1] ชุษณะ เตชคณา[2] และณัฐรินทร์ ปริวงศ์กุลธร[1]

[1]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

[2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

*Corresponding Author Email: 65160301@up.ac.th

Received: March 25, 2025; Revised: April 22, 2025; Accepted: April 24, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของเกาะหมาก จังหวัดตราด และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก จังหวัดตราด ให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และนักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างน้อย 5 ปี เป็นผู้แทนหน่วยงานจากภาครัฐ ภาคผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว ภาคนักวิชาการ ภาคองค์กรนอกภาครัฐ และภาคชุมชนท้องถิ่น และการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก จังหวัดตราด อาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน และนักท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาครัฐมุ่งกำหนดนโยบายและมาตรการบังคับใช้ ผู้ประกอบการปรับรูปแบบบริการให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ ชุมชนมีการสืบทอดองค์ความรู้ด้านทรัพยากรท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวบางกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี ได้แก่ การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย รวมถึงปัญหาแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ปัจจัยสำเร็จ ได้แก่ การประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน การลงทุนในเทคโนโลยีสีเขียว การบังคับใช้นโยบายที่ชัดเจน และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก จังหวัดตราด กระบวนทัศน์ GREEN TOUR ได้แก่ (1) การพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบของภาครัฐ (2) การพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยสำนึกรับผิดชอบ (3) การพัฒนากระบวนการการให้ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น (4) การพัฒนากระบวนการการปลูกฝังวัฒนธรรมการอนุรักษ์ (5) การพัฒนาระบบการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนข้อมูล (6) การพัฒนาเทคโนโลยี (7) การพัฒนาการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบ 8) การพัฒนาระบบการประสานงานการทำงานร่วมกับแบบบูรณาการ และ (9) การพัฒนาระบบการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการการท่องเที่ยว เกาะหมาก

Guidelines for the Development of a Sustainable Environmentally Friendly Tourism Management Process on Koh Mak, Trat Province

Sumeth Junsuthonpoj[1]*, Seri Wongmonta[1], Jusana Techakana[2] and Nuttharin Pariwongkhuntorn[1]

[1]College of Management, University of Phayao

[2]Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

*Corresponding Author Email: 65160301@up.ac.th

Received: March 25, 2025; Revised: April 22, 2025; Accepted: April 24, 2025

Abstract

This research objectives were to: 1) to examine the process of environmentally friendly tourism management on Koh Mak, Trat Province, and 2) to propose guidelines for developing the environmentally friendly tourism management process on Koh Mak, Trat Province, in accordance with the needs of the area and tourists. A qualitative research method was employed through participant observation and in-depth interviews using semi-structured interview forms with 30 key informants, who are experts with at least 5 years of experience in environmentally friendly tourism development. These informants represent the public sector, tourism business operators, academics, non-governmental organizations, and the local community. Data analysis was conducted using content analysis.

The research findings indicated that 1) the environmental-friendly tourism management process on Koh Mak relied on cooperation among government agencies, business operators, the local community, and tourists to conserve natural resources. The government focused on policy formulation and enforcement, business operators adapted their services in line with conservation principles, the local community passed on knowledge of local resources, and certain tourist groups recognized the importance of environmental protection. However, constraints remained regarding infrastructure and technology—particularly in waste management and wastewater treatment—as well as economic incentives that could impede sustainable approaches. Key success factors included collaboration among all stakeholders, investment in green technology, the enforcement of clear policies, and ongoing public awareness efforts for tourists. 2) Guidelines for developing the environmental-friendly tourism management process for Koh Mak under the GREEN TOUR paradigm comprised (1) enhancing governmental responsibilities, (2) promoting responsible tourism, (3) improving knowledge-sharing and learning processes in local communities, (4) instilling a conservation-oriented culture, (5) strengthening networking systems and information exchange, (6) advancing relevant technologies, (7) establishing responsible agencies or committees, (8) integrating coordination mechanisms, and (9) strictly enforcing relevant laws.

Keywords: Environmentally friendly tourism, Tourism management, Koh Mak

บทนำ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ได้กลายมาเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรในหลากหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเคารพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว แนวคิดนี้มองว่าทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางสังคมคือทุนสำคัญที่ควรได้รับการบริหารจัดการอย่างระมัดระวัง เพื่อมิให้เกิดการสูญเสียหรือเสื่อมโทรมในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Tourism) จึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้ก้าวสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง (Department of Tourism, 2021) ในบริบทของการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การคำนึงถึงข้อจำกัดของระบบนิเวศ (Carrying Capacity) และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าถือเป็นปัจจัยสำคัญ หรือการสร้างสำนึกการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ในหมู่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ล้วนเป็นแนวทางปฏิบัติที่แสดงถึงความใส่ใจในสภาพแวดล้อม ยิ่งไปกว่านั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการตัดสินใจและการบริหารจัดการทรัพยากร ยังช่วยให้รูปแบบการท่องเที่ยวสามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ลดความขัดแย้งและกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นธรรม (Kongprem, 2024)

ในประเทศไทย เกาะหมาก จังหวัดตราด ได้รับการยกย่องจากหลายหน่วยงานว่าเป็นหนึ่งในเกาะที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสูง เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงความสมบูรณ์ ทั้งป่าโกงกาง หญ้าทะเล และแนวปะการัง ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเลหลากหลายชนิด อีกทั้งมีชุมชนท้องถิ่นที่ยังดำรงวิถีชีวิตพื้นบ้านแบบดั้งเดิมร่วมกับการปรับตัวให้เข้ากับภาคการท่องเที่ยวอย่างสมดุล อัตลักษณ์ของเกาะหมากที่โดดเด่นคือความสงบเรียบง่าย การเลี่ยงการพัฒนาที่พักหรือสถานบันเทิงขนาดใหญ่ ช่วยให้ยังคงเสน่ห์ของการท่องเที่ยวที่เคารพทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของชุมชนล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกาะหมากก้าวขึ้นเป็นต้นแบบ (Ongthun & Sungrugsa, 2020) ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแนวทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความสำเร็จในหลายพื้นที่ แต่ประเทศไทยยังต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในหลายมิติ ทั้งในเรื่องของการขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการจัดการขยะและน้ำเสีย การขาดความสำนึกเชิงอนุรักษ์ในผู้ประกอบการหรือนักท่องเที่ยวบางส่วน การบังคับใช้กฎหมายและมาตรการสิ่งแวดล้อมที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ไปจนถึงการขาดกลไกความร่วมมือที่เป็นระบบระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน ชุมชน และองค์กรอนุรักษ์ (Phoochinda & Patthanacharoen, 2021) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชายฝั่งเพื่อก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดใหญ่หรือการขยายธุรกิจท่องเที่ยวแบบไม่วางแผนอาจเป็นภัยเงียบที่บั่นทอนคุณค่าแห่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับพันธะในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ทางสังคมไว้ให้รุ่นต่อไปได้ชื่นชม

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาสถานภาพของเกาะหมากในฐานะพื้นที่ตัวอย่างที่มีความพยายามขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาระยะหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจทั้งแง่มุมที่เป็นองค์ความรู้ในเชิงประสบความสำเร็จและแง่มุมของปัญหาที่อาจยังต้องแก้ไข ตลอดจนวิธีการที่ชุมชน หน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวสามารถร่วมมือกันได้อย่างเป็นระบบ การศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะชี้ให้เห็นจุดเด่นของเกาะหมากเท่านั้น แต่ยังอาจนำไปสู่การค้นพบทิศทางใหม่ ๆ ในการขยายผลแนวคิดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้ไปสู่พื้นที่ท่องเที่ยวอื่นของประเทศไทยในอนาคต เพื่อให้เกิดพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของเกาะหมาก จังหวัดตราด
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Tourism) บนเกาะหมาก จังหวัดตราด โดยครอบคลุมหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ มุ่งศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม และพิจารณาเฉพาะแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะหมาก กลุ่มตัวอย่าง 30 คน จาก 5 กลุ่มหลัก: หน่วยงานภาครัฐ (5 คน) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว (8 คน) นักวิชาการ (4 คน) องค์กรพัฒนาเอกชน (5 คน) ตัวแทนชุมชน (8 คน) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเกาะหมาก ไม่น้อยกว่า 5 ปี

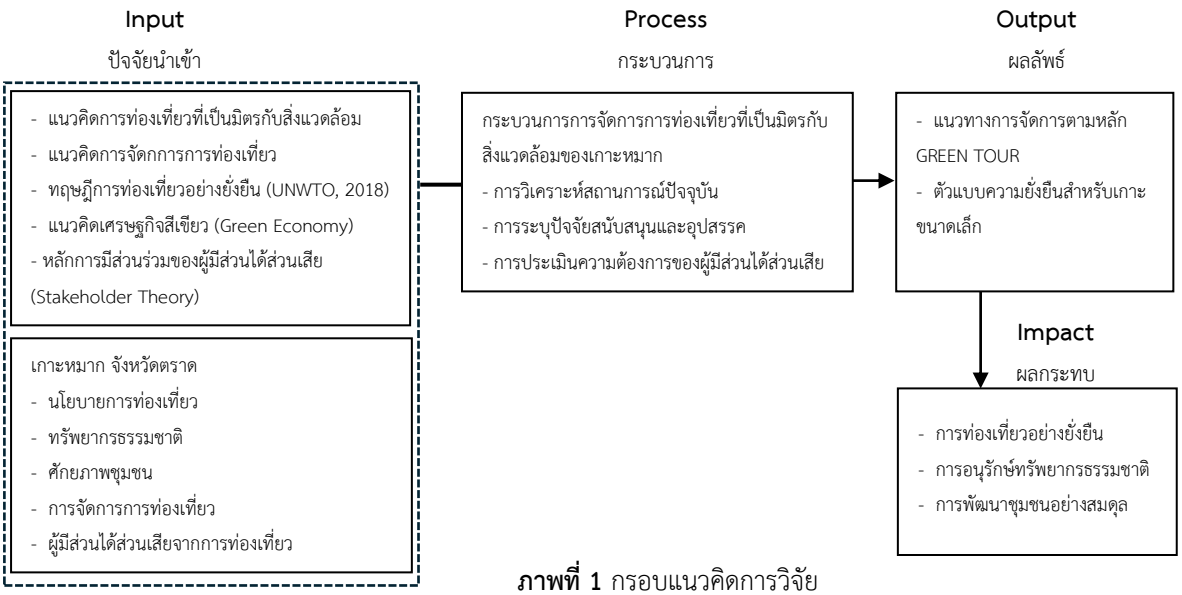
3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด โดยมุ่งเน้นบริเวณชายฝั่งและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลัก

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม 2567 และวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอีก 5 ปีข้างหน้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นกรอบแนวคิดหลักที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น (UNWTO, 2018) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ โดยไม่ส่งผลเสียต่อศักยภาพของทรัพยากรสำหรับคนรุ่นต่อไป ปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายนี้ ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การบังคับใช้กฎหมายและมาตรการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ (Wongmonta, S., 2020) รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม (Inthabamrung & Hunnak, 2021) การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Tourism) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า โดยคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของระบบนิเวศ (Carrying Capacity) และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (UNWTO, 2018) มาตรการสำคัญรวมถึงการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่ลดมลภาวะ และการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (Department of Tourism, 2021)

ในบริบทของเกาะหมาก จังหวัดตราด การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกาะหมากเป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์และมีวิถีชุมชนที่สงบ(Ongthun & Sungugsa, 2020) การเติบโตของการท่องเที่ยวสร้างแรงกดดันต่อระบบนิเวศและโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะและน้ำเสียที่ยังต้องการการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันผลกระทบในระยะยาว การกำหนดเพดานจำนวนนักท่องเที่ยว การเสริมสร้างความรู้แก่ผู้ประกอบการ และการบังคับใช้ระเบียบอย่างจริงจังจึงเป็นมาตรการสำคัญ (Puangsang, 2023) นอกจากนี้ ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เข้าใจหลักการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จ (Kongprem, 2024) การศึกษาเกาะหมากจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการทรัพยากรในบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่หลากหลายในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในบริบทของพื้นที่เกาะและชายฝั่ง โดยเน้นบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ Tongsri และ Aman (2021) ระบุว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในด้านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ทรัพยากร ในทางกลับกัน Puangsang (2023) พบว่าการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการควบคุมโดยรัฐเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในเกาะหมาก โดยเฉพาะการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวและการจัดการขยะอย่างมีระบบ ขณะที่ Tuntipisitkul, P. (2016) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการประสานงานระหว่างรัฐและชุมชนในที่เกาะสิปาดันในประเทศมาเลเซีย โดยมีนโยบายสนับสนุนพฤติกรรมท่องเที่ยวที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน นอกจากนี้ Puangthongkae et al. (2022) เน้นย้ำบทบาทของภาคีเครือข่ายทุกฝ่ายในการจัดการขยะบนเกาะพีพี ซึ่งช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่างานวิจัยเหล่านี้จะเน้นความสำคัญของภาคส่วนต่าง ๆ แต่ยังขาดการศึกษาการประสานงานแบบบูรณาการระหว่างรัฐ เอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวในบริบทของเกาะหมาก ซึ่งเป็นประเด็นที่งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาต่อไปเพื่อเสนอแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมร่วมกับ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยที่ต้องการศึกษาและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกาะหมาก โดยแบ่งออกเป็น 5 ภาคส่วน ได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ จำนวน 5 คน ผู้แทนผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 8 คน ผู้แทนนักวิชาการ จำนวน 4 คน ผู้แทนภาคองค์การนอกภาครัฐ (NGO) จำนวน 5 คนและผู้แทนภาคชุมชน จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเกาะหมากไม่น้อยกว่า 5 ปี ในด้านที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยที่ต้องการศึกษา และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ประเด็นคำถามสำคัญตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ สภาพปัจจุบันของพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการ รวมถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยว การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบประเด็นคำถามว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่ และมีความเหมาะสมต่อกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ (Expert Review) เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีคำถามให้ชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น ยังใช้วิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยการใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

เก็บรวมรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในบทบาทของนักท่องเที่ยว เพื่อสำรวจ เก็บข้อมูลและประเมินสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน ตลอดจนศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดหรือสนับสนุน และการสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ และบรรยากาศโดยรวมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริบทที่แท้จริง

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง ขนาดตัวอย่าง 30 คนได้รับการเลือกโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) จะใช้เวลาประมาณ 60-90 นาที และมุ่งเน้นไปที่คำถามเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของเกาะหมาก จังหวัดตราด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก จนเพียงพอในการบรรลุข้อมูลที่ครบถ้วนและการอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย

1) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding) เริ่มต้นด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลหรือประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การโค้ด (Coding) เพื่อระบุหัวข้อหลักที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและปัจจัยความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกาะหมาก จังงหวัดตราด

2) การจัดกลุ่มประเด็น (Categorizing & Thematizing) นำเนื้อหาที่ได้มาจัดกลุ่มตามหมวดหมู่เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง (Comparative Analysis) ในความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มภาคส่วน

3) การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) สังเคราะห์ข้อมูลจากหมวดหมู่ต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความสำคัญของแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยความสำเร็จ รวมถึงการเปรียบเทียบความคิดเห็นหรือข้อสรุปจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 ท่าน โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของการเข้ารหัสและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือระหว่างผู้เข้ารหัส (Inter-Coder Reliability)

4) การตีความข้อมูล (Interpretation) นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วมาตีความ เพื่อสรุปผลการวิจัย โดยเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยความสำเร็จ

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 ผลศึกษากระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของเกาะหมาก จังหวัดตราด ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมากตามประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

โครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการสังเกตการณ์ภาคสนามและข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า ในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานด้านการกำจัดขยะและน้ำเสียยังมีข้อจำกัดอยู่พอสมควร แต่ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในช่วงฤดูท่องเที่ยวทำให้ระบบจัดเก็บขยะไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการบางรายมีระบบบำบัดน้ำเสียภายในรีสอร์ท แต่ก็ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ภาครัฐได้พยายามประสานงานกับเอกชนและ NGO เพื่อวางระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง แต่ยังอยู่ในขั้นตอนหารือและจัดสรรงบประมาณ ส่วนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ชุมชนและผู้ประกอบการบางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมทำความสะอาดชายหาดและอนุรักษ์แนวปะการังเป็นประจำ เช่น กิจกรรมดำน้ำเก็บขยะและกิจกรรมเก็บขยะบริเวณชายหาดร่วมกับนักท่องเที่ยวที่สนใจ หรือกิจกรรมรณรงค์ให้ร้านอาหารบนเกาะเลิกใช้ภาชนะโฟมและพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว อย่างไรก็ดี ความต่อเนื่องของกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนด้านงบประมาณและแรงจูงใจ (Incentive) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ภาครัฐ: ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยมีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย วางแผน และกำกับดูแลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจน เพื่อให้การท่องเที่ยวบนเกาะหมากพัฒนาอย่างเป็นระบบและรักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรกับการอนุรักษ์ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่น เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหน้าที่วางแผนพัฒนาโดยเน้นการลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและชุมชน ภาครัฐยังดำเนินการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด เช่น การควบคุมพื้นที่ชายฝั่ง การจัดการขยะ และจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว พร้อมสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรเพื่อโครงการอนุรักษ์ ผลการวิจัยพบว่ามาตรการเชิงเศรษฐกิจ เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี และการส่งเสริมธุรกิจสีเขียว ช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการและชุมชน

ดำเนินงานตามแนวทางอนุรักษ์และเกิดผลทางเศรษฐกิจระยะยาว นอกจากนี้ ภาครัฐยังสนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ผ่านเวทีวิชาการและการอบรม เพื่อให้มาตรการต่าง ๆ ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

ภาคผู้ประกอบการ: ภาคผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวมีบทบาทที่สำคัญผ่านการออกแบบรูปแบบบริการ การสื่อสารและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ผู้ประกอบการในธุรกิจรีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านอาหาร และบริษัททัวร์ บนเกาะหมาก ได้นำเสนอรูปแบบบริการที่สอดคล้องกับนโยบายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยปรับปรุงที่พักให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ พลังงานทดแทน และลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง การจัดการขยะเศษอาหารและทรัพยากรภายในกิจการเป็นไปตามแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับสากล นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ลูกค้า โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เช่น การหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่กระทบต่อแนวปะการัง และการสนับสนุนกิจกรรมชุมชน ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ในพื้นที่มีบทบาทในการประชุมร่วมกับชุมชนและภาครัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสนอมาตรการแก้ไขปัญหา ผู้ประกอบการยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ในการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากร โดยมีส่วนร่วมในการระดมทุนและกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การเก็บขยะชายหาด และการอบรมการคัดแยกขยะ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

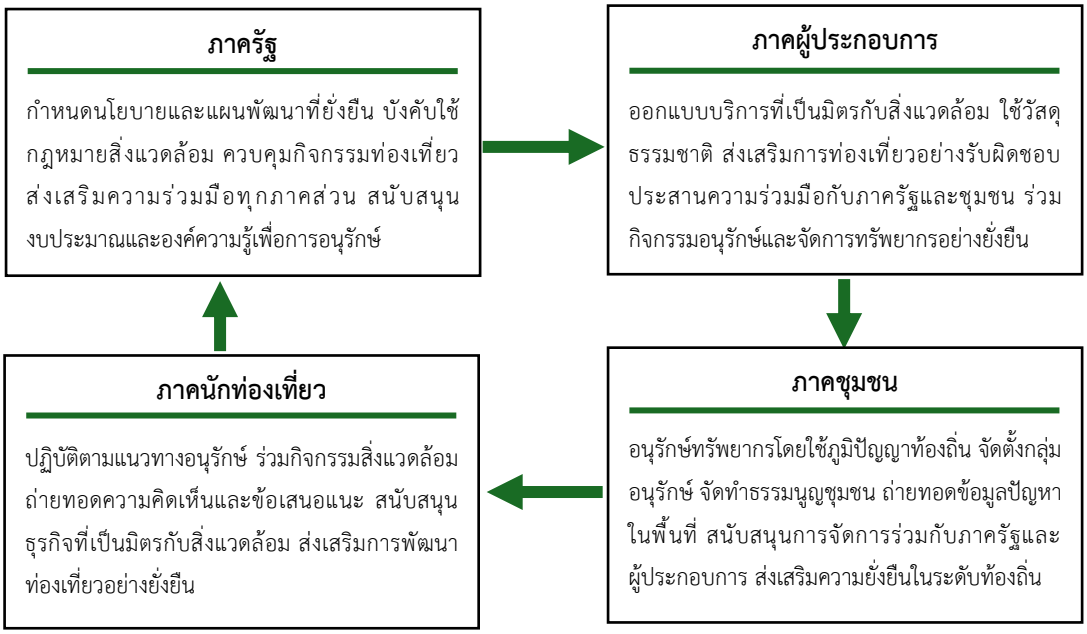
ภาคชุมชน: บทบาทสำคัญของภาคชุมชนในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย

ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเกาะหมาก โดยอาศัยภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสมมา ซึ่งทำให้ชุมชนเข้าใจบริบททางนิเวศของพื้นที่อย่างถ่องแท้ ชุมชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อดูแลชายหาด แนวปะการัง และป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งได้ร่วมกันจัดทำ “ธรรมนูญเกาะหมาก” ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สะท้อนค่านิยมของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ธรรมนูญนี้ช่วยส่งเสริมความเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการจัดการ และสร้างความยั่งยืนในระดับชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการถ่ายทอดปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ เช่น ปัญหาขยะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว หรือการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำทะเล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการวางแผนและตัดสินใจของผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดมาตรการเชิงรุกและปรับปรุงการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับของกระบวนการพัฒนา

นักท่องเที่ยว: มีบทบาทสำคัญ ในฐานะที่นักท่องเที่ยวเป็นผู้รับสารและผู้ใช้บริการหลัก นักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่เป็นผู้ใช้บริการการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนและการดำเนินงานของผู้ประกอบการและหน่วยงานรัฐ

ผลการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มปฏิบัติตามแนวทางอนุรักษ์ เช่น การรักษาความสะอาดและการเคารพข้อกำหนดในพื้นที่เปราะบางทางนิเวศ รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ ความตระหนักดังกล่าวถือเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการและภาครัฐพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีบทบาทในการปรับปรุงการจัดการในอนาคต อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังสนับสนุนผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยเลือกใช้บริการจากกิจการที่มีมาตรการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เมื่อความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการจึงมีแรงจูงใจในการปรับปรุงบริการและโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 แผนผังแสดงบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก จังหวัดตราด ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ในพื้นที่เกาะหมาก พบว่า เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นี้ มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัจจัยสำคัญในหลายมิติ ทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ (Success Factors) และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือความเสี่ยง (Risk Factors) พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก ในการปรับปรุงหรือยกระดับกระบวนการการจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้

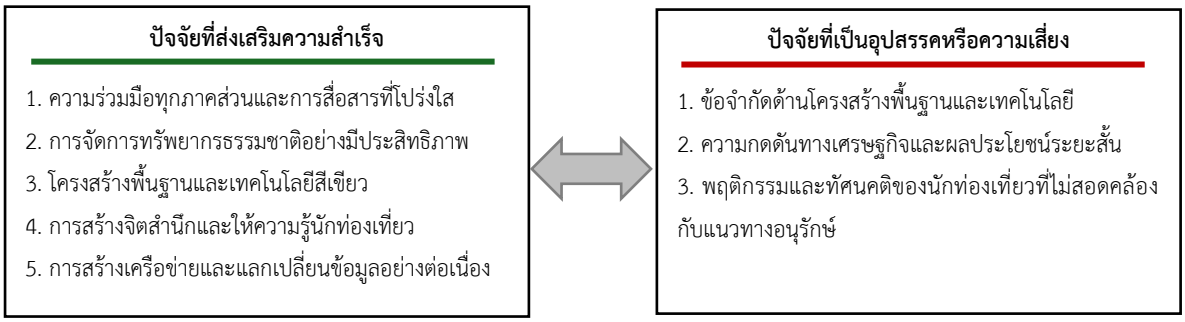
ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ (Success Factors)

ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก จังหวัดตราด ประกอบด้วย 1) ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ช่วยให้ทุกฝ่ายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายและมาตรการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับบริบทของเกาะหมาก การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและการสื่อสารที่โปร่งใสระหว่างภาคส่วนช่วยให้เกิดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ 2) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการติดตามผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยวและการดำเนินมาตรการปรับปรุงระบบจัดการขยะและน้ำเสียอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการนำเทคโนโลยีสีเขียวมาใช้ในพื้นที่เกาะหมาก ซึ่งรวมถึงการลงทุนในระบบการจัดการขยะรีไซเคิล การใช้พลังงานหมุนเวียนและเทคโนโลยีที่ช่วยลดมลภาวะ 4) การสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมักจะเลือกใช้บริการจากผู้ประกอบการที่ดำเนินงานในแนวทางอนุรักษ์ และการอบรมเชิงปฏิบัติการมีผลช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเป้าหมายการอนุรักษ์ และ 5) การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาคส่วนต่าง เช่น การจัดประชุมเชิงวิชาการและเวทีแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ระหว่างภาคส่วน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เครือข่ายดังกล่าวยังช่วยให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือความเสี่ยง (Risk Factors)

ปัจจัยเสี่ยงหรืออุปสรรคที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จของแนวทางการจัดการอย่างยั่งยืน ปัจจัยเหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลักที่สำคัญ ซึ่งได้รับการยืนยันจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังนี้ 1) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากเกาะหมากมีขนาดพื้นที่ที่จำกัดและทรัพยากรที่เปราะบาง การพัฒนาระบบจัดการขยะรีไซเคิล หรือการติดตั้งเทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียนยังคงมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณและความพร้อมทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศในระยะยาว หากไม่มีการปรับปรุงและลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ 2) ความกดดันทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ระยะสั้นจากตลาดท่องเที่ยวมีผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการ เนื่องจากความต้องการที่จะสร้างรายได้อย่างรวดเร็วอาจนำไปสู่การละเลยมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการใช้งานทรัพยากรในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน การขาดแรงจูงใจทางเศรษฐกิจสำหรับการลงทุนในเทคโนโลยีหรือโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญในการผลักดันการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3) พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีความไม่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ในพื้นที่ ในบางกรณีนักท่องเที่ยวที่ไม่ตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมของตนเอง ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อความสมดุลของระบบนิเวศ นอกจากนี้ ความรู้และความเข้าใจในแนวทางการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ทำให้เกิดความท้าทายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 3 แผนผังภาพปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือความเสี่ยง

แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับเกาะหมาก

ผู้วิจัยขอนำเสนอ กระบวนทัศน์ (Paradigm) เพื่อแนวคิดที่เป็นกรอบแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในกระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด ดังนี้ GREEN TOUR Paradigm: Development of a Sustainable Environmentally Friendly Tourism Management Process Strategies

G: Government Initiative การพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบของภาครัฐ โดยการริเริ่มหรือดำเนินการของภาครัฐ ภาครัฐมีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบายและวางแผนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนเกาะหมาก ผ่านการออกมาตรการที่ชัดเจนและการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานรัฐระดับจังหวัดและท้องถิ่น เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(องค์การมหาชน) มีบทบาทในการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อควบคุมและกำกับดูแลการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์

R: Responsible Tourism Development การพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยสำนึกรับผิดชอบ การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบเป็นปัจจัยสำคัญในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการที่นำแนวทางนี้มาใช้จะต้องมุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว ผ่านการออกแบบบริการและการดำเนินงานที่ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การเลือกใช้วัสดุที่สามารถย่อยสลายได้และการลดการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลเป็นตัวอย่างของแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ในธุรกิจท่องเที่ยว

E: Education for Locals การพัฒนากระบวนการการให้ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น การจัดให้เกิดการเรียนรู้และการฝึกอบรมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ชุมชนมีความรู้และสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาและดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เวิร์กช็อป และการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ในระดับท้องถิ่น

E: Enculturation การพัฒนากระบวนการการปลูกฝังวัฒนธรรมการอนุรักษ์ การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมการอนุรักษ์ในชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติจะช่วยให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิม

N: Networking การพัฒนาระบบการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน นักวิชาการและองค์กร NGO มีความสำคัญในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลเชิงปฏิบัติ การประชุมเชิงวิชาการและเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลออนไลน์จะช่วยให้เกิดความโปร่งใสและประสานงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการติดตามผลและการปรับปรุงนโยบาย

T: Technology การพัฒนาเทคโนโลยี โดยการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ระบบ IoT สำหรับติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อมและแอปพลิเคชันสำหรับคำนวณคาร์บอนฟุตพรินต์ เป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการตรวจวัดผลกระทบและให้ข้อมูลเชิงประจักษ์แก่ผู้กำหนดนโยบาย เทคโนโลยีเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

O: Organization การพัฒนาการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบ การจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการเฉพาะที่มีหน้าที่ดูแลและขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็น โดยหน่วยงานเหล่านี้ควรมีการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและโปร่งใส นอกจากนี้ การมีโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การประสานงานและการตัดสินใจในทุกระดับเกิดความรวดเร็วและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมจริง

U: Unity การพัฒนาระบบการประสานงานการทำงานร่วมกับแบบบูรณาการ เพื่อเอกภาพในการทำงานร่วมกัน การสร้างเอกภาพระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมและการประสานงานที่มีระบบ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การร่วมมือกันและการแบ่งปันข้อมูลอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ทุกฝ่ายมุ่งมั่นสู่เป้าหมายเดียวกันและลดความขัดแย้งในกระบวนการพัฒนา

R: Reinforcement การพัฒนาระบบการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การเสริมสร้างและบังคับใช้มาตรการอย่างเข้มงวด การบังคับใช้กฎหมายและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัดเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการเสริมสร้างเพื่อรับรองว่าทุกภาคส่วนปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างจริงจัง ระบบการตรวจสอบและประเมินผลที่โปร่งใส

พร้อมทั้งการให้แรงจูงใจและบทลงโทษที่ชัดเจนจะช่วยสร้างวินัยและความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 4 กระบวนทัศน์แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก จังหวัดตราด และเสนอแนวทางการพัฒนาตามกรอบ GREEN TOUR Paradigm ผลการศึกษาพบว่าความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ และแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่ขัดกับแนวทางอนุรักษ์ เป็นแนวทางที่สำคัญในการลดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Poltanee, I., & Boonphetkaew, U. (2017) ที่ได้ศึกษาพบว่า การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวก็จะมีเพิ่มมากขึ้นไปในเวลาเดียวกันนั้น สิ่งที่ต้องพัฒนาคือควรพยายามไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนถูกรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว แนวทาง GREEN TOUR ที่เสนอประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของภาครัฐ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การศึกษาในชุมชน การปลูกฝังวัฒนธรรมอนุรักษ์ การสร้างเครือข่าย การใช้เทคโนโลยี การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ การทำงานแบบบูรณาการ และการบังคับใช้กฎหมาย งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการ เช่น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เล็กและการศึกษาที่จำกัดเฉพาะพื้นที่เกาะหมาก จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อยืนยันผลการวิจัยในบริบทอื่น

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกาะหมาก ดังนี้ 1) ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนผ่านมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนและมีผลบังคับใช้ หน่วยงานในระดับจังหวัดและท้องถิ่น เช่น สำนักงาน

การท่องเที่ยวและกีฬา และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ การดำเนินงานเชิงรุกของภาครัฐดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของ Klomsook (2015) ที่ชี้ว่าภาครัฐเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) ภาคผู้ประกอบการมีบทบาทในการออกแบบบริการที่สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ เช่น การใช้วัสดุธรรมชาติ พลังงานหมุนเวียน และการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ Inthabamrung, N., and Hunnak, C. (2021) ที่ได้ศึกษาพบว่า การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวควรรณรงค์ให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้เสื่อมโทรมลงไป 3) ภาคชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยองค์ความรู้พื้นถิ่น และการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งผ่านธรรมนูญเกาะหมาก ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ Klomsook (2015) ที่ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะต้องเกิดการร่วมมือกันแบบบูรณาการจากทุกภาคส่วน 4) นักท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นผู้สื่อสารและกำหนดแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อการปรับปรุงบริการของผู้ประกอบการและภาครัฐให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ (Wanwiset and Agmapisarn, 2017)

จากผลการวิเคราะห์รวมแล้ว แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมากควรคำนึงถึงปัจจัยสำคัญในหลายมิติ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค โดยข้อเสนอแนวคิดที่เป็นกรอบแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนเกาะหมาก เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในกระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นกระบวนทัศน์ GREEN TOUR ได้แก่ 1) G: Government Initiative การพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบของภาครัฐ 2) R: Responsible Tourism Development การพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยสำนึกรับผิดชอบ 3) E: Education for Locals การพัฒนากระบวนการการให้ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น 4) E: Enculturation การพัฒนากระบวนการการปลูกฝังวัฒนธรรมการอนุรักษ์ 5) N: Networking การพัฒนาระบบการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนข้อมูล 6) T: Technology การพัฒนาเทคโนโลยี 7) O: Organization การพัฒนาการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบ 8) U: Unity การพัฒนาระบบการประสานงานการทำงานร่วมกับแบบบูรณาการ และ 9) R: Reinforcement การพัฒนาระบบการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Inthabamrung, N., and Hunnak, C. (2021) ที่ได้ศึกษาพบว่าองค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะ สมุย คือ ด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสรุปผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ UNWTO (2018)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบายและมาตรการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน เพื่อวางแผนและติดตามผลการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดทำดัชนีชี้วัดความยั่งยืน (Sustainability Indicators) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของนโยบายและมาตรการที่นำไปใช้ การมีแนวทางที่ชัดเจนและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการและดำเนินธุรกิจในแนวทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

2. ผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวควรนำผลวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการออกแบบบริการและโครงสร้างพื้นฐานของตนให้สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การนำเทคโนโลยีสีเขียวและนวัตกรรมด้านพลังงานหมุนเวียนมาใช้ การออกแบบที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นบวกด้านการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยการสร้างแรงจูงใจเชิงเศรษฐศาสตร์ (Economic Incentives) และเสนอให้มีการพัฒนาคู่มือแนวปฏิบัติ (Best Practice Guidelines) สำหรับผู้ประกอบการ

3. ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดตั้งพื้นที่หรือช่องทางสำหรับการแสดงความคิดเห็นและการประชุมเชิงกลุ่มในระดับชุมชนจะช่วยให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ การประสานงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่โปร่งใสและเข้าถึงได้ทุกฝ่าย จะช่วยสร้างความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ควรเสริมสร้างศักยภาพชุมชนผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Capacity Building Workshops) ที่ไม่เพียงให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ แต่ยังรวมถึงทักษะการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น การตลาดดิจิทัลสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (Community Learning Center) เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน นักวิชาการ และภาครัฐ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ: การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างเกาะหมากกับพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอื่น ๆ จะช่วยให้เห็นถึงความแตกต่างและแนวทางที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบริบท เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในบริบทที่แตกต่างกัน โดยใช้กรอบแนวคิดเดียวกัน (GREEN TOUR Paradigm) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สามารถนำไปปรับใช้ในระดับนโยบายได้ ควรศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors) ที่อาจส่งผลต่อการยอมรับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. การวิจัยเชิงประเมินผล (Impact Assessment): ควรออกแบบการวิจัยแบบ Longitudinal Study เพื่อติดตามผลลัพธ์หลังจากนำแนวทาง GREEN TOUR ไปปฏิบัติ เช่น การสำรวจคุณภาพสิ่งแวดล้อม (น้ำทะเล ปะการัง) ก่อนและหลังการดำเนินงาน ควรใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Modeling) เพื่อประเมินผลตอบแทนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social Return on Investment: SROI) ของการลงทุนในโครงการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การวิจัยเชิงพฤติกรรม: ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ทั้งการสำรวจปริมาณ (Quantitative Survey) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่ม Eco-tourists เทียบกับ Mass Tourists ควรศึกษาบทบาทของ Social Media ในการส่งเสริมหรือขัดขวางการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยอาจวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแพลตฟอร์ม เช่น TripAdvisor หรือ Instagram

References

Department of Tourism. (2021). *Strategic plan for tourism development 2021-2022 of the Department of Tourism*. Bangkok: Department of Tourism.

Inthabamrung, N., & Hunnak, C. (2021). Guidelines on Sustainable Tourism Development of Ko Samui. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(2), 82-96.

Klomsook, S. (2015). A Guidelines for Eco-Friendly and Low Carbon Tourism Management in Thailand. *Christian University Journal*, 21(3), 385-397.

Kongprem, N. (2024). The Guideline for Development of Community Model Based on Low Carbon Tourism for Upgrading to A Green Tourist Destination; A Case Study of Agro-Tourism Attraction at Maha–Sawat Canal Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province. *Rajapark Journal*, 18(60), 161–177.

Ongthun, C., & Sungrugsa, N. (2020). Best Practice in Low Carbon Tourism Management: Communities in Eastern Part of Thailand. *Dusit Thani College Journal*, 13(2), 374–384.

Phoochinda, W., & Patthanacharoen, N. . (2021). Eco-friendly Tourism: A case study of Ban Sa Nam Community, Ban Rai Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 13(2), 301–319.

Policy and Plan Group, Strategy and Planning Division. (n.d.). *The green tourism promotion strategy (Green Tourism) B.E. 2560–2564*. Bangkok, Thailand: Ministry of Tourism and Sports.

Poltanee, I., & Boonphetkaew, U. (2017). The Componant of Potential in Marine Tourism Attractions Koh Mak Trat Province. *Academic and Research Journal of Liberal Arts (Online)*, 12(24), 95–102. retrieved from https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/143890

Puangsang, M. (2023). LOW CARBON TOURISM : ECO-FRIENDLY TOURISM. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 12(2), 615–627.

Puangthongkae, S., Phumsathan, S., Pongpattananurak, N., & Rojanasitthikul, P. (2022). Types and Number of Solid Wastes in Lohdalam Beach, Koh Phi Phi Don. *Thai Journal of Forestry*, 34(2), 103–111

Tongsri, P., & Aman, R. (2021).The Guideline of Process Development of Community-based Tourism in Pak Bara Bay Community in La-ngu District, Satun Province. *Journal of Humanities and Social Sciences (HUSOKKU)*, 38(1), 107–150.

Tuntipisitkul, P. (2016). What can Thailand Learn?: Lesson learned from Case Study of Tourism Development and Management in the Protected Area Sipadan Island, Malaysia. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 11(1), 80–88.

UNWTO. (2018). *Tourism and sustainable development goals: Journey to 2030*. Madrid, Spain: World Tourism Organization.

Wanwiset, S., & Agmapisarn, C. (2017). Key Success Factors of the Process for People Participation in DASTA Community-Based Tourism Model A Case study of Tambon Namchieo, Trat Province. *Thammasat Journal*, 36(1), 66–95.

Wongmonta, S. (2020). Creative Tourism: An Innovative Shift of Cultural Tourism. *Journal of Liberal Arts (Wang Nang Leng) RMUTP*, 1(1), 1–24.